

กิจการเจ้าของคนเดียว Single or Sole Proprietorship

กิติคุณ สินหิรัญวิวัฒน์¹

“องค์กรธุรกิจอาจทำลายระบบตลาด จำกัดการแข่งขัน จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจด้วยความเอาใจใส่ ระมัดระวัง ขยันหมั่นเพียรและระแวดระวัง”

-- Adam Smith, *The Wealth of Nations*²

ในการดำเนินธุรกิจ เจ้าของกิจการสามารถเลือกรูปแบบในการดำเนินธุรกิจของตนได้หลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของกิจการนั้น ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินธุรกิจในรูปแบบ ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท ในกรณีที่กิจการมีผู้ร่วมลงทุนด้วย แต่ในกรณีที่กิจการไม่มีผู้ร่วมลงทุน เจ้าของกิจการสามารถเลือกดำเนินธุรกิจในรูปแบบกิจการเจ้าของคนเดียวได้ ซึ่งถือเป็นรูปแบบการดำเนินธุรกิจที่มักพบเห็นได้มากในกิจการที่เพิ่งเริ่มต้นการดำเนินธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าเจ้าของกิจการจะเลือกดำเนินธุรกิจในรูปแบบใดก็ตาม จะมีกฎหมายเข้ามาควบคุมดูแลในการดำเนินกิจการทั้งสิ้น ดังนั้น เพื่อให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับกิจการเจ้าของคนเดียวมากขึ้น ในบทความนี้จะขอกล่าวถึงรูปแบบ ลักษณะ ตลอดจนหลักเกณฑ์ต่างๆ ในการจัดตั้งและการดำเนินธุรกิจในลักษณะกิจการเจ้าของคนเดียว นอกจากนี้ เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยกำลังศึกษาการจัดตั้งนิติบุคคลโดยเจ้าของหรือผู้ลงทุนคนเดียว (บริษัทคนเดียว) เพื่อขจัด

---

¹ Kittikun Sinhirunviwat, Ph.d. in Economic Laws, Beijing University, ทัศนคติ
ประจำสำนักงานกฎหมายวีระวงศ์ ชินวัฒน์และเพียงพอ (WC&P)

² See Adam Smith, *The Wealth of Nations*, Book I, Everyman's Library, Sixth Printing, 1991, pp. 87-88, pp. 231-232.

ปัญหาในการประกอบธุรกิจ และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้ประกอบการไทยให้พร้อมในการแข่งขันทางการค้าและการลงทุน รวมทั้งยกระดับประเทศไทยให้เป็นประเทศที่ง่ายต่อการเริ่มต้นธุรกิจ (Ease Doing Business) ซึ่งบริษัทคนเดียวนั้นก็มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับกิจการเจ้าของคนเดียว (Sole Proprietorship) อย่างมาก บทความนี้จึงจะทำการเปรียบเทียบและชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างกิจการเจ้าของคนเดียวกับบริษัทคนเดียวด้วย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วิวัฒนาการกฎหมายของค้กรธุรกิจ

กฎหมายเกี่ยวกับองค์กรธุรกิจมีวิวัฒนาการมาจากการประกอบธุรกิจในรูปแบบต่างๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดเป็นรูปแบบของค้กรธุรกิจและกฎหมายของค้กรธุรกิจขึ้น รูปแบบของค้กรธุรกิจที่เก่าแก่ที่สุดคือกิจการเจ้าของคนเดียว (Sole Proprietorship) และห้างหุ้นส่วน (Partnership) โดยก่อนที่จะมีกฎหมายของค้กรธุรกิจ การดำเนินกิจการเจ้าของคนเดียวและห้างหุ้นส่วนอยู่ภายใต้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รวมถึงกฎหมายอาญา

ในสมัยโรมัน สถานะของพ่อค้า ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อค้าถูกกำหนดอยู่ในกฎหมายโรมัน ซึ่งหุ้นส่วนถูกแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ หุ้นส่วนระยะสั้น และหุ้นส่วนสามัญ หุ้นส่วนระยะสั้น หมายถึง หุ้นส่วนซึ่งเข้าประกอบธุรกิจเพียงแค่ชั่วขณะเพียงครั้งเดียว เช่น รับจ้างขนของ รับจ้างล่าสัตว์ โดยมีได้มีวัตถุประสงค์ในการประกอบธุรกิจดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง อีกประเภทคือ หุ้นส่วนสามัญ หมายถึง หุ้นส่วนซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการประกอบกิจการระยะยาว หลังจากนั้นกฎหมายโรมันถูกนำไปพัฒนาต่อเนื่องโดยประเทศต่างๆ ในแถบยุโรปในยุคกลาง โดยเฉพาะเมืองท่าสำคัญต่างๆ ซึ่งในสมัยนั้นได้เกิดปัญหาด้านการค้าในรูปแบบต่างๆ ทั้งในเรื่องสถานะของกิจการคนเดียว สถานะและความสัมพันธ์ของหุ้นส่วน ข้อพิพาทระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ การมีหนี้สินล้นพ้นตัว เป็นต้น ซึ่งกฎหมายพาณิชย์ในยุคดังกล่าวได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์ในเรื่องต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ไว้ จนกระทั่งเข้าสู่ยุคสมัย

เศรษฐกิจทุนนิยม กิจกรรมต่างๆ มีการพัฒนาไปอย่างมาก และกฎหมายที่มีอยู่ในสมัยนั้นไม่สอดคล้องกับการค้าในยุคใหม่ จนกระทั่งยุคศตวรรษที่ 17 ได้มีการก่อตั้งองค์การธุรกิจในรูปแบบบริษัทมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เกิดระบบกฎหมายบริษัท จนกระทั่งพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ประกาศใช้กฎหมายบริษัทและกฎหมายล้มละลายในฝรั่งเศส ในปี ค.ศ.1807 โดยประมวลกฎหมายพาณิชย์นโปเลียน (*Napoleonic Code de Commerce*) บรรพสาม ได้บัญญัติเกี่ยวกับบริษัทมหาชนขึ้นเป็นครั้งแรก และเป็นครั้งแรกที่มีกฎหมายรับรองถึงการจำกัดความรับผิด และในปี ค.ศ.1867 ฝรั่งเศสได้บัญญัติกฎหมายบริษัทจำกัดขึ้นเป็นเอกเทศ ตามด้วยกฎหมายบริษัทมหาชนในปี ค.ศ.1925 ซึ่งได้มีการแก้ไขอยู่หลายครั้งโดยเสรีจสมบูรณเมื่อปี ค.ศ.1966 มีเนื้อหาทั้งสิ้น 509 มาตรา

ในประเทศอังกฤษเริ่มบัญญัติและประกาศใช้กฎหมายบริษัทจำกัดครั้งแรกในปี ค.ศ.1856 และมีการแก้ไขต่อเนื่องเรื่อยมาโดยกำหนดให้มีการทบทวนแก้ไขทุก 20 ปี ในปี ค.ศ.1890 มีการประกาศใช้กฎหมายห้างหุ้นส่วนและประกาศใช้กฎหมายห้างหุ้นส่วนจำกัดในปี ค.ศ.1907 อาจกล่าวได้ว่าระบบกฎหมายบริษัทจำกัดในปัจจุบันถูกพัฒนาขึ้นโดยประเทศเยอรมัน ซึ่งประเทศเยอรมันได้ประกาศใช้กฎหมายบริษัทจำกัดในปี ค.ศ.1892 โดยมีการนำหลักการการจำกัดความรับผิดซึ่งแต่เดิมใช้กับเฉพาะชนชั้นสูงแพร่ขยายไปใช้กับประชาชนทั่วไปซึ่งส่งผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งต่อมามีหลายประเทศได้นำไปใช้ตาม เช่น สเปน ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น

ในสหรัฐอเมริกา รัฐนิวยอร์กได้มีการประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งบริษัทจำกัดครั้งแรกในปี ค.ศ.1811 เรียกว่า Act Relative to Incorporations for Manufacturing Purposes of 1811 โดยอนุญาตให้เอกชนสามารถจัดตั้งบริษัทได้ และนำหลักการจำกัดความรับผิดชอบมาใช้ จนกระทั่งในปี ค.ศ.1950 เนติบัณฑิตยสภาของสหรัฐฯ ได้ออก The Model Business Corporation Act (MBCA) เพื่อให้มลรัฐต่างๆ นำไปปรับใช้

สำหรับองค์ธุรกิจรูปแบบบริษัทจำกัดของประเทศไทยเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมื่อนายโยคิม แกรซี (Joachim Grassi) สถาปนิกชาวอิตาลีได้เข้ามาขอทำสัญญาขุดคลองและขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดตั้ง “กัมปนีขุดคลองและคูนาสยาม” ขึ้นในปี พ.ศ.2433 ซึ่งถือเป็นนิติบุคคลแห่งแรกของประเทศไทยซึ่งก่อตั้งโดยพระบรมราชานุญาตหรือที่เรียกว่า Chartered Company ทั้งนี้ แนวคิดในเรื่องการจัดตั้งกัมปนีหรือบริษัทในสมัยนั้นเป็นเรื่องของการเข้าร่วมลงทุน โดยไม่ได้มีแนวคิดเรื่องบุคคลสมมติ (Artificial Entity) ไม่มีแนวคิดการแบ่งแยกความเป็นเจ้าของและการบริหารกิจการ (A Separation of Ownership and Management) และไม่ได้นำหลักการจำกัดความรับผิดชอบ (Limited Liability) มาใช้แต่อย่างใด

เช่นเดียวกับห้างหุ้นส่วน หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้ประกาศใช้ “พระราชบัญญัติลักษณะเข้าหุ้นส่วนและบริษัท ร.ศ.130” ในปีพ.ศ.2454 ทำให้บริษัทมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย เรียกว่า “บริษัทจำกัดสินใจ” ซึ่งเอกชนสามารถขอจัดตั้งบริษัทได้เอง หากเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้โดยมิต้องขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต เช่นแต่ก่อน แต่กฎหมายฉบับนี้ยังคงยกเว้นกิจการบางอย่างไว้ที่ยังต้องขอพระราชทาน

พระบรมราชานุญาต ได้แก่ การเดินรถไฟ การคลังเงินและการประกันต่างๆ³ หนึ่งพระราชบัญญัติลักษณะเข้าหุ้นส่วนและบริษัท ร.ศ. 130 ภายหลังจากได้ถูกยกเลิกโดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 พ.ศ. 2476 และได้เปลี่ยนชื่อจาก “บริษัทจำกัดสินใช้” เป็น “บริษัทจำกัด”

2. กิจการเจ้าของคนเดียว

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับกิจการเจ้าของคนเดียว

กิจการเจ้าของคนเดียว (enterprise of sole proprietorship) หรือกิจการผู้ลงทุนคนเดียว หมายถึง กิจการที่บุคคลธรรมดาเพียงคนเดียวเป็นผู้ลงทุน กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทั้งหมดของกิจการเป็นของผู้ลงทุนแต่เพียงผู้เดียว และเจ้าของกิจการต้องรับภาระหนี้สินของกิจการที่เกิดขึ้นอย่างไม่จำกัดความรับผิด โดยกิจการดังกล่าวไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลและกฎหมายก็ได้กำหนดให้ต้องมีทุนจดทะเบียน

อย่างไรก็ดี การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้บัญญัติไว้ถึงองค์กรธุรกิจประเภทกิจการเจ้าของคนเดียว แต่ก็ได้มีบทบัญญัติใดห้ามถึงการประกอบกิจการด้วยองค์กรธุรกิจประเภทกิจการคนเดียว และถึงแม้ว่ากิจการเจ้าของคนเดียวจะมีต้องจดทะเบียนองค์กรธุรกิจ แต่ในทางปฏิบัติจำเป็นต้องจดทะเบียน

---

³ หมวด 4 บทเฉพาะกาล หลักมาตรา 247 ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 24 พ.ศ. 2454, อ้างอิงจากทิพย์ชนก รัตโนสถ, คำอธิบายเรียงมาตรา กฎหมายลักษณะห้างหุ้นส่วนและบริษัท, พิมพ์ครั้งที่ 5 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม), โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 211.

พาณิชย์ตามพระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ.2499⁴ (แบบ ทพ.) ต่อสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง สำนักงานการคลัง กรุงเทพมหานคร หรือสำนักงานเขตทุกแห่ง หรือ

⁴ บุคคลธรรมดา (กิจการเจ้าของคนเดียว) ห้างหุ้นส่วนสามัญ และนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศที่มาตั้งสำนักงานสาขาในประเทศไทย ซึ่งประกอบกิจการดังต่อไปนี้ ต้องจดทะเบียนพาณิชย์

- (1) ผู้ประกอบกิจการโรงสีข้าวและโรงเลื่อยที่ใช้เครื่องจักร
- (2) ผู้ประกอบกิจการขายสินค้าไม่ว่าอย่างใด อยางเดียวหรือหลายอย่าง คิดรวมทั้งสิ้นในวันหนึ่งขายได้เป็นเงินตั้งแต่ 20 บาทขึ้นไป หรือมีสินค้าดังกล่าวไว้เพื่อขายมีค่ารวมทั้งสิ้นเป็นเงินตั้งแต่ 500 บาทขึ้นไป
- (3) นายหน้าหรือตัวแทนค้าต่างซึ่งทำการเกี่ยวกับสินค้าไม่ว่าอย่างใด อยางเดียวหรือหลายอย่างก็ตาม และสินค้านั้นมีค่ารวมทั้งสิ้นในวันหนึ่งวันใดเป็นเงินตั้งแต่ 20 บาทขึ้นไป
- (4) ผู้ประกอบกิจการหัตถกรรมหรืออุตสาหกรรมไม่ว่าอย่างใด อยางเดียวหรือหลายอย่างก็ตาม และขายสินค้าที่ผลิตได้ คิดราคารวมทั้งสิ้นในวันหนึ่งวันใดเป็นเงินตั้งแต่ 20 บาทขึ้นไปหรือในวันหนึ่งวันใดมีสินค้าที่ผลิตได้มีราคารวมทั้งสิ้นตั้งแต่ 500 บาทขึ้นไป
- (5) ผู้ประกอบกิจการขนส่งทางทะเล การขนส่งโดยเรือกลไฟหรือเรือยนต์ประจำทาง การขนส่งโดยรถไฟ การขนส่งโดยรถยนต์ การขนส่งโดยรถยนต์ประจำทาง การขายทอดตลาด การรับซื้อขายที่ดิน การให้กู้ยืมเงิน การรับแลกเปลี่ยนหรือซื้อขายเงินตราต่างประเทศ การซื้อหรือขายตัวเงิน การธนาคาร การไปรษณีย์ การทำโรงรับจำนำ และการทำโรงแรม
- (6) ขาย ให้เช่า ผลิต หรือรับจ้างผลิต แผ่นซีดี แอปบันทึท วิดีทัศน์ แผ่นวีดีทัศน์ ดีวีดี หรือแผ่นวีดีทัศน์ระบบดิจิทัล เฉพาะที่เกี่ยวกับการบันเทิง
- (7) ขายอัญมณี หรือเครื่องประดับซึ่งประดับด้วยอัญมณี
- (8) ซื้อขายสินค้าหรือบริการโดยวิธีการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
- (9) บริการอินเทอร์เน็ต
- (10) ให้เช่าพื้นที่ของเครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่าย
- (11) บริการเป็นตลาดกลางในการซื้อขายสินค้าหรือบริการ โดยวิธีการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
- (12) การให้บริการเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อใช้อินเทอร์เน็ต
- (13) การให้บริการฟังเพลงและร้องเพลงโดยคาราโอเกะ
- (14) การให้บริการเครื่องเล่นเกมส์
- (15) การให้บริการตู้เพลง
- (16) โรงงานแปรรูปภาพ แกะสลัก และการหัตถกรรมจากงาช้าง การค้าปลีกร การค้าส่งงาช้างและผลิตภัณฑ์จากงาช้าง

อ้างอิงจากเอกสารเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ http://www.dbd.go.th/ewt_news.php?nid=373 เข้าชมครั้งสุดท้ายวันที่ 1 กรกฎาคม 2558

เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล หรือเมืองพัทยา แล้วแต่ท้องถิ่น ที่ตั้งกิจการ รวมถึงจดทะเบียนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับธุรกิจบางประเภท เช่น การขอใบอนุญาตประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ (แบบ อภ.1) สำหรับธุรกิจบางประเภท เป็นต้น⁵

กิจการคนเดียวยังถือเป็นรูปแบบของค์กรธุรกิจรูปแบบแรกที่เกิดขึ้นและมีความซับซ้อนน้อยที่สุด ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่ยุคเกษตรกรรม โดยในยุคสมัยดังกล่าวประชาชนเรียนรู้ที่จะเลือกทำการเกษตรที่เหมาะสมกับตนหรือเลือกใช้แรงงาน และนำผลผลิตมาแลกเปลี่ยนกันหรือแลกเปลี่ยนกับแรงงาน ซึ่งเป็นชนนี้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อ

⁵ ประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่ 5/2538 เรื่อง กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ได้กำหนดกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพเป็น 13 กลุ่มดังนี้

1. ที่เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงสัตว์ปีก สัตว์น้ำ
2. กิจการที่เกี่ยวกับสัตว์และผลิตภัณฑ์ เช่น การฟองหนังสัตว์ การฆ่าสัตว์ การสะสมเขาสัตว์
3. กิจการที่เกี่ยวกับอาหารเครื่องดื่ม น้ำดื่ม เช่น การผลิตน้ำดื่ม น้ำแข็ง ไอศกรีม
4. กิจการที่เกี่ยวข้องกับยา เวชภัณฑ์ อุปกรณ์การแพทย์ เครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์ชำระล้าง เช่น การผลิตสบู่ ผงซักฟอก
5. กิจการที่เกี่ยวกับการเกษตร เช่น การผลิตยาสูบ การผลิตสะสมปู การสีข้าวด้วยเครื่องจักร
6. กิจการที่เกี่ยวกับโลหะ หรือแร่ เช่น การหลอมหล่อ ถลุงแร่ หรือโลหะทุกชนิด
7. กิจการที่เกี่ยวกับยานยนต์ เครื่องจักร หรือเครื่องกล เช่น การพ่นสี เคาะ ประกอบการตั้งศูนย์ ถ่วงล้อ การซ่อมเครื่องยนต์
8. กิจการที่เกี่ยวกับไม้ เช่น การผลิตกระดาษ การเผาถ่าน การผลิตไม้ขีดไฟ
9. กิจการที่เกี่ยวกับการบริการ เช่น ร้านเสริมสวย หอพัก บ้านเช่า ร้านคาราโอเกะ
10. กิจการที่เกี่ยวกับสิ่งทอ เช่น การซัก อบ รีด การย้อม การกัดสีผ้า
11. กิจการที่เกี่ยวกับหิน ดินทราย ซีเมนต์ เช่น การผลิตภาชนะดินเผา การเจียรไนเพชร พลอย การผลิตกระจก
12. กิจการที่เกี่ยวกับปิโตรเลียม ถ่านหิน สารเคมี
13. กิจการอื่นๆ ได้แก่ (1) การพิมพ์หนังสือหรือสิ่งพิมพ์อื่นที่มีลักษณะเดียวกันด้วยเครื่องจักร (2) การผลิต การซ่อมเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องไฟฟ้า อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์ไฟฟ้า (3) การผลิตเทียน เทียนไขหรือวัตถุที่คล้ายคลึง (4) การพิมพ์แบบ พิมพ์เขียว หรือการถ่ายเอกสาร (5) การสะสมวัตถุหรือสิ่งของที่ชำรุด ใช้แล้วหรือเหลือใช้ (6) การประกอบกิจการโกดังสินค้า (7) การล้างขวด ภาชนะหรือบรรจุภัณฑ์ที่ใช้แล้ว (8) การพิมพ์สีลงบนวัตถุที่มีสีสิ่งทอ (9) การก่อสร้าง

มีผู้ลงทุนจัดตั้งกิจการโดยการลงทุนแต่เพียงผู้เดียว (individual investment) เช่น เปิดร้านขายข้าวแกง สถานะของผู้ลงทุนซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาย่อมกลายเป็นเจ้าของกิจการร้านขายข้าวแกง เจ้าของกิจการร้านขายข้าวแกงจึงมีสิทธิในกำไรทั้งหมดของร้านแต่เพียงผู้เดียว และขณะเดียวกันต้องรับผิดชอบในหนี้สินของร้านทั้งหมดแต่เพียงผู้เดียวเช่นเดียวกัน ในกรณีที่สินทรัพย์ของร้านไม่เพียงพอต่อหนี้สินที่ร้านต้องรับผิดชอบ เจ้าของกิจการต้องรับผิดชอบในหนี้สินส่วนที่ขาด ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าหนี้สินของกิจการคนเดียวก็คือหนี้สินของผู้ลงทุนนั่นเอง

2.2 ลักษณะเด่นของกิจการเจ้าของคนเดียว สามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

(1) ผู้ลงทุนในกิจการเจ้าของคนเดียวต้องเป็นบุคคลธรรมดาเพียงหนึ่งคนเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากห้างหุ้นส่วนสามัญซึ่งประกอบด้วยบุคคลธรรมดาตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการร่วมกัน⁶ และแตกต่างจากกรณีที่บริษัทได้นำเงินทุนของบริษัทมาตั้งกิจการร้านค้า โดยไม่ว่ากิจการร้านค้าที่ตั้งขึ้นจะแยกเป็นบริษัทลูก (เป็นนิติบุคคลแยกออกจากบริษัทแม่) หรือแยกเป็นสาขา (ไม่มีสภาพนิติบุคคล) หรือไม่ก็ตาม เพราะผู้ลงทุนของบริษัทมิใช่บุคคลธรรมดาเพียงผู้เดียว ดังนั้นบริษัทลูก สาขา หรือกิจการร้านค้าที่บริษัทที่ตั้งขึ้น จึงไม่ถือเป็นกิจการเจ้าของคนเดียวหนึ่ง สำหรับบางประเทศที่กฎหมายอนุญาตให้ตั้งบริษัทคนเดียว (หมายถึงบริษัทซึ่งมีผู้ถือหุ้นเพียงคนเดียว) ได้นั้น แต่บริษัทคนเดียวก็มีสภาพนิติบุคคลแยกออกจากผู้ลงทุนอย่างชัดเจน ดังนั้น จึงไม่ถือว่าเป็นบริษัทคนเดียวเป็นกิจการเจ้าของคนเดียว

(2) เจ้าของกิจการหรือผู้ประกอบการเจ้าของคนเดียวมีอำนาจในการบริหารเบ็ดเสร็จแต่เพียงผู้เดียว ไม่มีกฎหมายควบคุมการบริหารงานของเจ้าของ

---

⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1012 “อันว่าสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการร่วมกัน ด้วยประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น”

กิจการ ดังนั้น เจ้าของกิจการจึงสามารถบริหารกิจการได้โดยอิสระตามที่ตนเองต้องการ

(3) สินทรัพย์และรายได้ทั้งหมดของกิจการถือเป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้าของกิจการผู้ลงทุนแต่เพียงผู้เดียว

(4) เจ้าของกิจการสามารถใช้ชื่อร้านค้าของกิจการซึ่งปรากฏในทะเบียนพาณิชย์ในการดำเนินกิจการได้ โดยถือว่าชื่อของร้านค้าเป็นเพียงชื่อทางพาณิชย์ ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลแต่อย่างใด ดังนั้น ในบางกรณีจึงไม่อาจใช้ชื่อของกิจการในการทำนิติกรรมสัญญาหรือฟ้องร้องคดีได้

(5) เจ้าของกิจการต้องรับผิดชอบในหนี้สินของกิจการอย่างไม่จำกัดความรับผิด ทั้งในระหว่างดำเนินกิจการหรือเลิกกิจการแล้ว

(6) กิจการเจ้าของคนเดียวไม่ถือเป็นหน่วยทางภาษี ส่วนเงินได้ของกิจการถือเป็นเงินได้บุคคลธรรมดาของเจ้าของกิจการ ซึ่งเจ้าของกิจการต้องนำไปรวมเข้ากับเงินได้อื่นๆ ของตน รวมเป็นเงินได้พึงประเมิน เพื่อบำเหน็จภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา แต่ทั้งนี้อาจมีวิธีการหักค่าใช้จ่ายแตกต่างกันไปแล้วแต่ประเภทของกิจการ

(7) เนื่องจากสถานะของบุคคลผู้เป็นเจ้าของกิจการมีความสัมพันธ์กับกิจการและไม่สามารถแยกออกจากกันได้ อันเนื่องมาจากความน่าเชื่อถือของกิจการขึ้นอยู่กับผู้เป็นเจ้าของกิจการ ดังนั้น หากผู้เป็นเจ้าของกิจการเสียชีวิต ถึงแม้จะมีทายาทหรือผู้อื่นสืบทอดกิจการต่อไป หรือในกรณีที่เจ้าของกิจการโอนความเป็นเจ้าของทั้งหมดให้แก่บุคคลอื่น ในทางกฎหมายแล้วย่อมถือว่าสิ้นสุดสถานะของกิจการเดิม และเกิดเป็นกิจการเจ้าของคนเดียวโดยเจ้าของคนใหม่ขึ้น

2.3 เงื่อนไขในการจัดตั้งกิจการเจ้าของคนเดียว

การจัดตั้งกิจการเจ้าของคนเดียวค่อนข้างง่าย สะดวกและมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการจัดตั้งองค์กรธุรกิจประเภทอื่น โดยผู้ลงทุนไม่ต้องทำสัญญาระหว่างผู้ลงทุน เนื่องจากมีผู้ลงทุนแค่คนเดียว และไม่ต้องกำหนดข้อบังคับขององค์กรธุรกิจ อีกทั้งไม่

ต้องทำการประชุมจัดตั้งองค์กรธุรกิจแต่อย่างใด โดยเงื่อนไขในการจัดตั้งกิจการ
เจ้าของคนเดียวสามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

(1) ผู้ลงทุนต้องเป็นบุคคลธรรมดาเพียงคนเดียว เนื่องจากหากมีผู้ลงทุน
มากกว่าหนึ่งคนแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเจ้าของใน
ลักษณะหุ้นส่วน นอกจากนี้ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือบริษัทจำกัดไม่สามารถเป็นผู้
ลงทุนในกิจการเจ้าของคนเดียวได้เนื่องจากผู้ลงทุนจำกัดความรับผิดชอบในหนี้สินของ
กิจการที่เกิดขึ้นเพียงเท่าที่ตนเองต้องชำระมูลค่าหุ้นเท่านั้น

(2) ชื่อที่ใช้ในการประกอบพาณิชย์กิจต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด⁷
ถึงแม้ว่าผู้ลงทุนต้องรับผิดชอบทางกฎหมายในกิจการของตนทั้งหมด หรือไม่มีการ
แบ่งแยกสถานะทางกฎหมายระหว่างกิจการกับผู้ลงทุน แต่กิจการสามารถมีชื่อของ
ตนเองแยกออกจากผู้ลงทุนได้ และกฎหมายกำหนดให้ผู้ลงทุนต้องตั้งชื่อของกิจการ
ซึ่งอาจเป็นชื่อของผู้ลงทุนเองหรือไม่ก็ได้ แต่ผู้ลงทุนไม่อาจปฏิเสธไม่ตั้งชื่อของ
กิจการ

เนื่องจากผู้ลงทุนในกิจการเจ้าของคนเดียวต้องรับผิดชอบในหนี้สินของกิจการ
อย่างไม่จำกัดความรับผิด ดังนั้น ชื่อของกิจการจึงไม่ควรมีความว่า “จำกัด” หรือ
“จำกัดความรับผิด” ปรากฏอยู่ ซึ่งในปัจจุบันกระทรวงพาณิชย์มิได้ออกกฎกระทรวง
หรือระเบียบที่เกี่ยวข้องในการกำหนดชื่อร้านค้าที่ใช้ในการประกอบพาณิชย์กิจ แต่
ในทางปฏิบัติแล้วกรมพัฒนาธุรกิจการค้าให้นามระเบียบสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วน

---

⁷ พระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ.2499 มาตรา 12 การจดทะเบียนพาณิชย์นั้น
ให้มีรายการดังต่อไปนี้...(2) ชื่อที่ใช้ในการประกอบพาณิชย์กิจ

บริษัทกลางว่าด้วยการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนและบริษัท พ.ศ. 2554 มาปรับใช้โดย
อนุโลม^๑

(3) ผู้ลงทุนต้องแสดงจำนวนเงินทุนที่นำมาใช้ในการประกอบพาณิชย์กิจเป็น
ประจำหรือจำนวนเงินทุนหมุนเวียน ซึ่งเงินทุนนำมาใช้ในการประกอบพาณิชย์กิจ นี้ไม่
ถือเป็นทุนจดทะเบียนของกิจการและไม่ได้เป็นการรับรองถึงจำนวนเงินที่เจ้าของ

---

^๑ ระเบียบสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทกลางว่าด้วยการจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนและบริษัท พ.ศ. 2554 ข้อ 38 ข้อ
ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทจะต้องไม่มีค่าหรือข้อความใดๆ ดังต่อไปนี้

(1) พระนามของพระเจ้าแผ่นดิน พระมหากษัตริย์ รัชทายาท หรือพระบรมวงศานุวงศ์ในพระราชวงศ์ปัจจุบัน เว้นแต่จะ
ได้รับพระบรมราชานุญาต

(2) ชื่อกระทรวง ทบวง กรม ส่วนราชการ ราชการส่วนท้องถิ่น หน่วยงานหรือองค์การของรัฐ เว้นแต่จะได้รับอนุญาต
จากรัฐมนตรีเจ้ากระทรวงที่เกี่ยวข้อง

(3) ชื่อประเทศ กรณีใช้ชื่อประเทศเป็นส่วนหนึ่งของชื่อให้ระบุไว้ในวงเล็บท้ายชื่อ

(4) ชื่อที่อาจก่อให้เกิดสับสนคิดว่ารัฐบาล กระทรวง ทบวง กรม ส่วนราชการ ราชการส่วนท้องถิ่น หน่วยงานหรือ
องค์การของรัฐทั้งของประเทศไทยหรือต่างประเทศ หรือองค์การระหว่างประเทศเป็นเจ้าของหรือผู้ดำเนินการ

(5) ชื่อที่ขัดต่อแนวนโยบายแห่งรัฐ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(6) ชื่อซึ่งมีคำว่า "บริษัทมหาชนจำกัด" "บริษัทจำกัด (มหาชน)" "บมจ" "สมาคมการค้า" หรือ "หอการค้า" หรือชื่อที่
คล้ายกันหรือเรียกขานคล้ายกับคำเช่นว่านั้น

(7) ชื่อภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศ ซึ่งมีความหมายหรือทำให้เข้าใจได้ว่าประกอบธุรกิจธนาคารพาณิชย์ ธุรกิจ
เงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ ธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ ธุรกิจข้อมูลเครดิต กิจการประกันภัย กิจการจัดหางาน และกิจการคลังสินค้า หรือชื่อ
ที่มีคำใดคำหนึ่งที่กำหนดให้ท้ายระเบียบนี้ และที่จะกำหนดขึ้นในภายหลังประกอบชื่อ เว้นแต่จะได้แสดงหลักฐานความเห็นชอบให้
จัดตั้งห้างหุ้นส่วนบริษัทเพื่อประกอบธุรกิจดังกล่าวได้จากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

คำว่า "โรงเรียน" "สถาบัน" "วิทยาลัย" "มหาวิทยาลัย" หรือคำในภาษาต่างประเทศที่มีความหมายอย่างเดียวกัน
เว้นแต่จะได้แสดงหลักฐานความเห็นชอบให้จัดตั้งห้างหุ้นส่วนบริษัทเพื่อประกอบธุรกิจดังกล่าวได้จากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

(8) ชื่อที่เป็นการสลับชื่อระหว่างห้างหุ้นส่วนกับห้างหุ้นส่วน ห้างหุ้นส่วนกับบริษัท หรือบริษัทกับบริษัท

(9) ชื่อที่เหมือนหรือมีเสียงเรียกขานตรงกับชื่อห้างหุ้นส่วน หรือชื่อในหนังสือบริคณห์สนธิ หรือชื่อบริษัทที่ได้ยื่นขอ
จดทะเบียนหรือนายทะเบียนได้รับจดทะเบียนไว้ก่อนแล้ว ซึ่งอาจทำให้เกิดความหลงผิดได้ เว้นแต่

(9.1) ชื่อห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่ได้จดทะเบียนเปลี่ยนชื่อแล้ว หรือ

(9.2) ชื่อห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่ได้จดทะเบียนเสร็จการชำระบัญชีแล้ว หรือ

(9.3) ชื่อในหนังสือบริคณห์สนธิซึ่งนายทะเบียนรับจดทะเบียนแล้วและปรากฏข้อความว่า ผู้เริ่มก่อการทุกคนตกลง
ให้หนังสือบริคณห์สนธิฉบับนั้นสิ้นผล และไม่มีกิจการจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทภายในสิบปีนับแต่วันที่จดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธิ

(10) ชื่อที่เหมือนหรือมีเสียงเรียกขานตรงกับชื่อห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทจำกัดที่นายทะเบียนขีดชื่อออกจากทะเบียน
แล้ว เว้นแต่จะพ้นเวลาสิบปีนับแต่วันที่นายทะเบียนขีดชื่อ

(11) ชื่อ คำ หรือข้อความที่ไม่สามารถใช้เป็นชื่อห้างหุ้นส่วนและบริษัทแบบท้ายระเบียบนี้

โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมจากคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับนายทะเบียนพาณิชย์และพนักงานเจ้าหน้าที่ กรมพัฒนา
ธุรกิจการค้า http://www.dbd.go.th/download/downloads/ 01_tp/text_register.pdf สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม 2558

กิจการจะรับผิดชอบในหนี้สินต่อเจ้าหนี้แต่อย่างไร ดังนั้น สำหรับกิจการเจ้าของคนเดียวแล้ว กฎหมายจึงมิได้กำหนดจำนวนเงินทุนขั้นต่ำที่นำมาใช้ในการประกอบพาณิชย์กิจไว้

(4) ต้องมีสถานที่ประกอบกิจการ (ที่ตั้งสำนักงานใหญ่) ที่แน่นอน หากผู้ประกอบพาณิชย์กิจไม่ได้เป็นเจ้าของบ้าน จะต้องแสดงหลักฐานเพิ่มเติมได้แก่หนังสือให้ความยินยอมให้ใช้สถานที่ตั้งสำนักงานใหญ่ สำเนาทะเบียนบ้านที่แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ความยินยอมเป็นเจ้าของบ้าน หรือสำเนาสัญญาเช่าโดยมีผู้ให้ความยินยอมเป็นผู้ให้เช่า หรือเอกสารสิทธิ์อย่างอื่นที่ผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เป็นผู้ให้ความยินยอม

2.4 การจดทะเบียนจัดตั้งกิจการคนเดียว

การจัดตั้งกิจการคนเดียวสามารถทำได้โดยการจดทะเบียนพาณิชย์กิจและถือว่าการจดทะเบียนเป็นอันสมบูรณ์เมื่อได้รับ “ใบทะเบียนพาณิชย์” ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้า สำนักงานกลางทะเบียนพาณิชย์ ซึ่งผู้ประกอบพาณิชย์กิจมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนพาณิชย์ภายใน 30 วันนับแต่วันเริ่มประกอบพาณิชย์กิจ หากไม่ทำการจดทะเบียนภายในระยะเวลาดังกล่าวย่อมมีความผิดทางอาญา⁹ โดยมิค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียนพาณิชย์เป็นเงินจำนวน 50 บาท

⁹ พระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ.2499 มาตรา 19 ผู้ประกอบพาณิชย์กิจผู้ใด

(1) ไม่จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

(2) แสดงรายการเท็จ หรือ

(3) ไม่มาให้นายทะเบียนพาณิชย์สอบสวน ไม่ยอมให้ถ้อยคำ หรือไม่ยอมให้ทะเบียน

พาณิชย์หรือพนักงานเจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบตามมาตรา 17

มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาท และในกรณีตาม (1) อันเป็นความผิดต่อเนื่องกัน ให้ปรับอีกวันละไม่เกินหนึ่งร้อยบาท จนกว่าจะได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ในการจดทะเบียนพาณิชย์ ผู้จดทะเบียนต้องเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้¹⁰

- (1) คำขอจดทะเบียนพาณิชย์ (แบบ ทพ.)
- (2) สำเนาบัตรประจำตัวของผู้ประกอบพาณิชย์กิจ
- (3) สำเนาทะเบียนบ้านของผู้ประกอบพาณิชย์กิจ
- (4) กรณีผู้ประกอบพาณิชย์กิจมิได้เป็นเจ้าของบ้าน ต้องแนบเอกสารเพิ่มเติม

ดังนี้

(4.1) หนังสือให้ความยินยอมให้ใช้สถานที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่

(4.2) สำเนาทะเบียนบ้านที่แสดงให้เห็นว่าผู้ให้ความยินยอมเป็นเจ้าของ หรือสำเนาสัญญาเช่าโดยมีผู้ให้ความยินยอมเป็นผู้เช่า หรือเอกสารสิทธิ์อย่างอื่นที่ผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เป็นผู้ให้ความยินยอม

(4.3) แผนที่แสดงสถานที่ซึ่งใช้ประกอบพาณิชย์กิจและสถานที่สำคัญบริเวณใกล้เคียงโดยสังเขป

(5) หนังสือมอบอำนาจ (ถ้ามี)

(6) สำเนาบัตรประจำตัวของผู้รับมอบอำนาจ (ถ้ามี)

(7) กรณีประกอบพาณิชย์กิจการขาย หรือให้เช่า แผ่นซีดี แถบบันทึก วีดิทัศน์ แผ่นวีดิทัศน์ ดีวีดี หรือแผ่นวีดิทัศน์ระบบดิจิทัล เฉพาะที่เกี่ยวกับการบันเทิง ให้ส่งสำเนาหนังสืออนุญาตหรือ หนังสือรับรองให้เป็นผู้จำหน่ายหรือให้เช่าสินค้าดังกล่าวจากเจ้าของลิขสิทธิ์ของสินค้าที่ขายหรือให้เช่า หรือ สำเนาใบเสร็จรับเงินตามประมวลรัษฎากร หรือหลักฐานการซื้อขายจากต่างประเทศ

---

¹⁰ โปรดดูคู่มือการจดทะเบียนพาณิชย์ตามพระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ. 2499 กรมพัฒนาธุรกิจการค้า http://www.dbd.go.th/download/downloads/01_tp/text_people.pdf เข้าชมครั้งสุดท้ายวันที่ 3 กรกฎาคม 2558

(8) กรณีประกอบพาณิชย์กิจการค้าอัญมณี หรือ เครื่องประดับซึ่งประดับด้วยอัญมณี ให้ตรวจสอบและเรียกหลักฐานแสดงจำนวนเงินทุน โดยเชิญผู้ประกอบการพาณิชย์มาให้ข้อเท็จจริงของแหล่งที่มาของเงินทุน หรือชี้แจงเป็นหนังสือพร้อมแนบหลักฐานดังกล่าวแทนก็ได้

เมื่อเจ้าหน้าที่ได้ตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่จะออกใบทะเบียนพาณิชย์เพื่อเป็นหลักฐานการจดทะเบียน ในกรณีที่จัดตั้งสาขา ต้องทำการจดทะเบียนพาณิชย์สำหรับสาขานั้นๆ แยกต่างหาก ณ ที่ตั้งที่สาขที่ตั้งอยู่ โดยต้องระบุคำว่า “สาขา” ไว้ในทะเบียนและเอกสารที่เกี่ยวข้องด้วย

2.5 ข้อจำกัดในตัวผู้ลงทุนกิจการเจ้าของคนเดียว

ข้อจำกัดในเรื่องตัวบุคคลผู้ลงทุนในกิจการเจ้าของคนเดียวโดยทั่วไปแล้ว เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่นๆ หรือระเบียบที่เกี่ยวข้อง ผู้ที่ไม่สามารถหรือไม่ควรเป็นผู้ลงทุนหรือเจ้าของในกิจการเจ้าของคนเดียวสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

(1) ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ จะประกอบธุรกิจทางการค้าหรือธุรกิจอื่นได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้ปกครองหรือผู้พิทักษ์ แล้วแต่กรณีเท่านั้น มิฉะนั้นแล้วการใดๆ ที่ได้ทำลงไปย่อมเป็นโมฆียะ¹¹

(2) บุคคลผู้ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์¹² หรือศาลพิพากษาให้ล้มละลาย และศาลยังมีได้มีคำสั่งปลดจากล้มละลายหรือยังไม่พ้นกำหนดระยะเวลาสามปี¹³

(3) บุคคลผู้ซึ่งมีอาชีพหรือตำแหน่งหน้าที่การงานระดับสูงในสังคมทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ซึ่งอาจเกิดผลประโยชน์ทับซ้อน หรือความลำเอียงได้ ซึ่ง

---

¹¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 21 ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใดๆ ต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน การใดๆ ที่ผู้เยาว์ได้ทำลงปราศจากความยินยอมเช่นนั้นเป็นโมฆียะ เว้นแต่จะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 29 การใดๆ อันบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถได้กระทำการนั้นเป็นโมฆียะ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 34 คนเสมือนไร้ความสามารถนั้น ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนแล้วจึงจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ได้

(1) นำทรัพย์สินไปลงทุน...

การใดกระทำลงโดยฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรานี้ การนั้นเป็นโมฆียะ

¹² พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 24 เมื่อศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้แล้วห้ามมิให้ลูกหนี้กระทำการใดๆ เกี่ยวกับทรัพย์สิน หรือกิจการของตน เว้นแต่จะได้กระทำตามคำสั่งหรือความเห็นชอบของศาล เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ผู้จัดการทรัพย์หรือที่ประชุมเจ้าหนี้ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

¹³ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 67/1 เมื่อศาลได้พิพากษาให้ล้มละลายแล้ว บุคคลล้มละลายอาจได้รับการปลดจากล้มละลายเมื่อศาลได้มีคำสั่งปลดจากล้มละลายตามมาตรา 71 หรือเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามมาตรา 81/1

พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 81/1 ภายใต้บังคับมาตรา 81/2 บุคคลธรรมดาซึ่งศาลพิพากษาให้ล้มละลายแล้วให้ปลดบุคคลนั้นจากล้มละลายทันทีที่พ้นกำหนดระยะเวลาสามปีนับแต่วันที่ศาลได้พิพากษาให้ล้มละลาย

ถึงแม้กฎหมายมิได้บัญญัติห้ามมิให้บุคคลเหล่านี้ประกอบธุรกิจการค้า แต่อาจมีจริยธรรมในตำแหน่งซึ่งห้ามมิให้บุคคลดังกล่าวประกอบธุรกิจ

2.6 สิทธิและหน้าที่ของเจ้าของกิจการคนเดียว

สิทธิของเจ้าของกิจการเจ้าของคนเดียว ได้แก่

(1) สิทธิในทรัพย์สินทั้งปวงในกิจการ เนื่องจากกิจการเจ้าของคนเดียวมีผู้ลงทุนเพียงคนเดียว และกิจการเจ้าของคนเดียวไม่มีสถานเป็นนิติบุคคลแยกจากผู้ลงทุน ดังนั้นผู้ลงทุนหรือเจ้าของจึงมีสิทธิในทรัพย์สินของกิจการทั้งหมด ไม่ว่าจะสิทธิในการใช้สอย สิทธิในการรับผลประโยชน์จากทรัพย์สินดังกล่าว เป็นต้น

(2) สิทธิในการบริหารจัดการกิจการ เจ้าของกิจการมีสิทธิในการบริหารจัดการกิจการ รวมทั้งแต่งตั้งผู้อื่นมาเป็นผู้บริหารจัดการแทนตนเอง

(3) สิทธิในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์และให้บริการ หลังจากที่เกิดกิจการคนเดียวได้รับอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว เช่น ได้รับใบอนุญาตพาณิชย์เจ้าของกิจการย่อมมีสิทธิในการประกอบธุรกิจตามที่ได้จดทะเบียนไว้

(4) สิทธิในการรับสิทธิประโยชน์ต่างๆ จากภาครัฐ เช่น สิทธิประโยชน์สำหรับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) สำหรับกรณีบุคคลธรรมดา เป็นต้น

(5) สิทธิในการโอนหรือขายกิจการทั้งหมดหรือแต่บางส่วน รวมทั้งสิทธิในการซื้อ ควบรวมกิจการอื่นๆ

(6) สิทธิในการฟ้องร้องคดีเพื่อผลประโยชน์ของกิจการ เป็นต้น

ส่วนหน้าที่ของเจ้าของกิจการเจ้าของคนเดียวที่สำคัญ ได้แก่ การชำระภาษีอากรตามที่กฎหมายกำหนด การคุ้มครองและให้สวัสดิการพนักงานและลูกจ้างตามกฎหมายแรงงานและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การรักษาสิ่งแวดล้อม ความสะอาด และสุขอนามัย เป็นต้น

2.7 การโอนกิจการเจ้าของคนเดียว

การโอนกิจการเจ้าของคนเดียวนั้นมีความแตกต่างจากการโอนทรัพย์สินทั่วไป โดยทั่วไปแล้วผู้รับโอนกิจการย่อมต้องรับไปทั้งสินทรัพย์และหนี้สินของกิจการ แต่เนื่องจากกิจการคนเดียวไม่มีการแบ่งแยกทรัพย์สินของกิจการออกจากทรัพย์สินของเจ้าของอย่างชัดเจน ดังนั้น ในทางปฏิบัติจึงนิยมใช้วิธีการเข้าซื้อสินทรัพย์ของกิจการ (Asset Acquisition) เมื่อเจ้าของกิจการได้โอนกิจการ ผู้โอนต้องทำการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงชื่อผู้ประกอบการพาณิชย์ก่อนนายทะเบียนพาณิชย์ เมื่อจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงเสร็จสมบูรณ์แล้ว ย่อมถือว่าเจ้าของคนเก่าสิ้นสุดความเป็นเจ้าของกิจการ แล้วผู้ซื้อถือเป็นเจ้าของกิจการคนใหม่ และยอมรับไปทั้งสินทรัพย์และหนี้สินของกิจการทั้งหมด เว้นแต่สัญญาซื้อขายกิจการหรือสัญญาโอนกิจการได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น แต่หากเจ้าของกิจการคนเดิมต้องการขายกิจการแต่เพียงบางส่วนให้แก่ผู้ซื้อ กล่าวคือ มีเจ้าของกิจการคนใหม่เข้ามาร่วมเป็นเจ้าของด้วย กิจการเจ้าของคนเดียวย่อมแปรสภาพไปเป็นห้างหุ้นส่วน หรือองค์การธุรกิจรูปแบบอื่น และสิ้นสุดสภาพกิจการเจ้าของคนเดียว จึงเห็นได้ว่าในกรณีที่เจ้าของกิจการโอนหรือขายความเป็นเจ้าของในกิจการเจ้าของคนเดียวให้แก่บุคคลอื่นไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ย่อมส่งผลให้กิจการเจ้าของคนเดียวสิ้นสภาพลง ซึ่งแตกต่างจากกรณีของห้างหุ้นส่วนและบริษัทจำกัดที่ถึงแม้้องค์กรธุรกิจจะขายกิจการบางอย่างของตนให้แก่บุคคลอื่น หรือมีการเปลี่ยนแปลงตัวหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น องค์กรธุรกิจนั้นก็ยังคงมีสภาพสมบูรณ์และสามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้

3. กิจการเจ้าของคนเดียวกับบริษัทคนเดียว

กิจการเจ้าของคนเดียวมิได้ถูกกำหนดเป็นลักษณะหนึ่งขององค์กรธุรกิจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่นๆ เฉกเช่นองค์กรธุรกิจประเภทอื่น เช่น ห้างหุ้นส่วน บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด แต่กฎหมายก็มิได้ห้ามมิให้บุคคลเพียงคนเดียวประกอบกิจการแต่อย่างใด และถึงแม้ว่ากิจการเจ้าของ

คนเดียวจะมีชื่อเรียก มีสถานที่ตั้งสำนักงานใหญ่ มีใบทะเบียนพาณิชย์ และใช้ชื่อของกิจการในการทำธุรกรรมต่างๆ ซึ่งหากพิจารณาเบื้องต้นแล้วจะพบว่า ตัวกิจการนั้นแยกออกจากผู้ลงทุน หากแต่ในแง่ของกฎหมายแล้ว มิถือว่าตัวกิจการแยกออกจากตัวผู้ลงทุนแต่อย่างใด ทั้งนี้ เป็นผลของลักษณะการประกอบกิจการประเภทนี้มาตั้งแต่อดีตที่มีชื่อร้านค้าของตนเอง เมื่อต่อมา มีกฎหมายอนุญาตให้ใช้ชื่อที่แตกต่างจากชื่อของผู้ลงทุนได้จึงเกิดเป็นกรณีดังกล่าวขึ้น โดยผู้ลงทุนซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานของกิจการทั้งปวง ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่ากิจการเจ้าของคนเดียวก็คือองค์กรธุรกิจตามกฎหมายประเภทหนึ่ง หรือเป็นบุคคลธรรมดาในเชิงการดำเนินธุรกิจนั่นเอง

กิจการเจ้าของคนเดียวต้องเป็นบุคคลธรรมดาจะเป็นนิติบุคคลไม่ได้ เนื่องจากเหตุผลดังนี้

ประการแรก กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน อำนาจการบริหารงานและอำนาจการตรวจสอบในกิจการเป็นของเจ้าของทั้งหมด และเจ้าของสามารถจัดสรรทรัพย์สินบริหารงาน ตรวจสอบการดำเนินกิจการด้วยตนเองโดยไม่มีข้อจำกัดตามกฎหมายซึ่งทรัพย์สินของกิจการกับทรัพย์สินของเจ้าของโดยทั่วไปไม่สามารถแบ่งแยกออกจากกันได้ ในกรณีที่สินทรัพย์ของกิจการไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ เจ้าของกิจการต้องชำระหนี้ของกิจการด้วยทรัพย์สินของตนเอง ดังนั้นหากกฎหมายอนุญาตให้กิจการเจ้าของคนเดียวสามารถจำกัดความรับผิดชอบได้ ย่อมทำให้เจ้าหนี้เกิดความเสี่ยงในการได้รับชำระหนี้ไม่ครบถ้วน และเจ้าหนี้จำเป็นต้องเรียกหลักประกันในการชำระหนี้เพิ่มเติม ไม่ว่าจะเป็นการประกันด้วยทรัพย์สิน คือ การจำนำและจำนอง หรือการประกันด้วยบุคคล คือ การค้ำประกัน ซึ่งย่อมก่อให้เกิดความไม่สะดวกในการดำเนินธุรกิจ ดังนั้นการกำหนดให้กิจการเจ้าของคนเดียวมีความรับผิดชอบไม่จำกัดจึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมแล้ว และยิ่งเมื่อประโยชน์ต่อประชาชนให้สามารถประกอบธุรกิจได้โดยง่าย อีกทั้งเป็นการคุ้มครองเจ้าหนี้ไปพร้อมกันด้วย

ประการที่สอง เนื่องจากไม่ได้มีการแบ่งแยกสินทรัพย์ของเจ้าของและสินทรัพย์ของกิจการไว้อย่างชัดเจน จึงเป็นการยากที่จะพิจารณาว่ากิจการนั้นมีทรัพย์สินเพียงพอต่อการชำระหนี้หรือไม่ ดังนั้น กฎหมายจึงไม่สามารถกำหนดให้นำเฉพาะทรัพย์สินของตัวกิจการเท่านั้นมาชำระหนี้ของกิจการ แต่กฎหมายจะกำหนดให้เจ้าหนี้สามารถนำทรัพย์สินของกิจการและทรัพย์สินของเจ้าของมาบังคับชำระหนี้ของตนได้ทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม ในช่วงประมาณยี่สิบปีที่ผ่านมาประเทศไทยหลายประเทศที่อนุญาตให้กิจการเจ้าของคนเดียวสามารถเป็นนิติบุคคลได้ โดยการจัดตั้งบริษัทจำกัดที่ประกอบด้วยผู้ถือหุ้นคนเดียว (บริษัทคนเดียว) เช่น ประเทศฝรั่งเศส กฎหมายหมายเลข 85-697 ประกาศเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม ค.ศ.1985 อนุญาตให้บุคคลธรรมดาเพียงคนเดียวสามารถจัดตั้งบริษัทได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาตามแนวคิดดั้งเดิมซึ่งมองว่าบริษัทเกิดจากการรวมกลุ่มกันของบุคคล ดังนั้น บุคคลเพียงคนเดียวจึงไม่สามารถจัดตั้งบริษัทได้ เมื่อเกิดบริษัทคนเดียวขึ้นทำให้เกิดแนวคิดในเรื่องความรับผิดที่แตกต่างจากเดิม กล่าวคือ ความรับผิดของกิจการคนเดียวแบบไม่จำกัดความรับผิด เปลี่ยนแปลงไปเป็นความรับผิดของบริษัทคนเดียวแบบจำกัดความรับผิด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายเช่นนี้ก็เนื่องมาจากความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจของประเทศนั้นๆ และเนื่องจากธรรมเนียมทางการค้าที่เปลี่ยนไปจากอดีต เมื่อเจ้าหนี้ทำธุรกรรมกับบริษัทคนเดียว มักใช้วิธีการขอหลักประกันในการชำระหนี้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการจำกัดความรับผิดของบริษัทคนเดียว สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ออกกฎหมายบริษัทครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ.1993 ซึ่งในเวลานั้นยังไม่อนุญาตให้จัดตั้งบริษัทคนเดียวจำกัดจนกระทั่งได้มีการแก้ไขกฎหมายบริษัทและประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ.2005 ได้อนุญาตให้สามารถจัดตั้งบริษัทคนเดียวได้

หากเปรียบเทียบกันระหว่างกิจการเจ้าของคนเดียวกับบริษัทคนเดียวสามารถชี้ให้เห็นความแตกต่างในประการที่สำคัญที่สุด คือ การจำกัดความรับผิด

ของผู้ลงทุนในบริษัทคนเดียว ซึ่งทำให้ความเสี่ยงในการประกอบธุรกิจของบุคคลลดลงเป็นอย่างมาก แต่ทั้งนี้กฎหมายบริษัทคนเดียวของแต่ละประเทศต่างมีข้อกำหนดในเรื่องจำนวนเงินทุนจดทะเบียน เพื่อเป็นการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของบริษัทคนเดียว เช่น กฎหมายบริษัทของประเทศเยอรมันกำหนดให้บริษัทคนเดียวต้องมีทุนจดทะเบียนไม่น้อยกว่า 25,000 ยูโร ดังนั้นหากกิจการมีขนาดไม่ใหญ่มากและมีความเสี่ยงในการประกอบธุรกิจไม่มาก ผู้ลงทุนอาจไม่จำเป็นต้องจัดตั้งบริษัทคนเดียว เนื่องจากความเสี่ยงในการประกอบกิจการอาจมีมูลค่าไม่เกินกว่าจำนวนเงินทุนจดทะเบียน นอกจากนี้การประกอบกิจการเจ้าของคนเดียวย่อมมีความน่าเชื่อถือ ความคล่องตัวในการบริหารงานมากกว่าบริษัทคนเดียวและถูกรัฐเข้ามาควบคุมน้อยกว่า และมีความยุ่งยากในการจัดการเรื่องภาษีอากรน้อยกว่าบริษัทคนเดียว

ในแง่ความคล้ายคลึงกันระหว่างกิจการเจ้าของคนเดียวกับบริษัทคนเดียว มีความคล้ายคลึงกัน อยู่ 2 ประการที่สำคัญ คือ

ประการที่หนึ่ง จำนวนผู้ลงทุนมีเพียงคนเดียว โดยกิจการเจ้าของคนเดียวจะมีบุคคลธรรมดาเป็นผู้ลงทุนเพียงคนเดียว แต่บริษัทคนเดียวอาจมีผู้ลงทุนเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ ส่วนกรณีรัฐวิสาหกิจซึ่งมีรัฐเป็นผู้ถือหุ้นแต่เพียงผู้เดียวทั้งหมดนั้นเป็นไปตามกฎหมายพิเศษที่ให้อำนาจจัดตั้งรัฐวิสาหกิจที่แตกต่างกันออกไป

ประการที่สอง กิจการเจ้าของคนเดียวและบริษัทคนเดียวต่างถือเป็นองค์กรทางธุรกิจ แต่ก็มีลักษณะที่แตกต่างกัน คือ

(1) สถานะนิติบุคคลและผู้ลงทุน กิจการเจ้าของคนเดียวไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคล และมีบุคคลธรรมดาคนเดียวเป็นผู้ลงทุนทั้งหมด แต่บริษัทคนเดียวเป็นนิติบุคคลซึ่งอาจมีผู้ลงทุนคนเดียวเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้

(2) ความสัมพันธ์ในด้านกรรมสิทธิ์ กิจการคนเดียวไม่มีทุนจดทะเบียนและไม่ถือเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ผู้ลงทุนนำมาลงทุน กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน

เป็นผู้ลงทุน ส่วนบริษัทเจ้าของคนเดียวที่มีการจดทะเบียนและมีทุนจดทะเบียน
กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ผู้ลงทุนนำมาลงทุนถือเป็นของบริษัท

(3) ความรับผิดชอบ เจ้าของกิจการเจ้าของคนเดียวต้องรับผิดชอบอย่างไม่จำกัด
ความรับผิดชอบ ส่วนผู้ลงทุนในบริษัทคนเดียวรับผิดชอบอย่างจำกัดเพียงแค่จำนวนเงินทุน
จดทะเบียน

(4) ภาระภาษี กิจการเจ้าของคนเดียวไม่ถือเป็นหน่วยทางภาษี ผู้ลงทุน
ต้องนำรายได้ของกิจการเจ้าของคนเดียวรวมเข้ากับรายได้อื่นๆ ของผู้ลงทุนเป็นเงิน
ได้พึงประเมินในปีภาษีนั้นๆ เพื่อนำไปคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ส่วนบริษัท
คนเดียวถือเป็นนิติบุคคลและหน่วยภาษีแยกออกจากผู้ลงทุน ดังนั้นบริษัทคนเดียว
จึงต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล และหลังจากจ่ายเงินปันผลแล้ว ผู้ลงทุนต้องนำเงิน
ปันผลไปชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาอีกครั้งหนึ่ง

แม้ในปัจจุบันกฎหมายของประเทศไทยยังไม่อนุญาตให้มีการจัดตั้งบริษัท
คนเดียวได้ แต่เมื่อไรก็ตามที่มีการแก้ไขกฎหมายแล้ว เจ้าของกิจการจะมีทางเลือก
ในการจัดตั้งรูปแบบการดำเนินธุรกิจให้มีความเหมาะสมกับข้อจำกัดของตนได้มาก
ขึ้น โดยเฉพาะในกรณีที่ไม่มีผู้ร่วมลงทุนด้วย เจ้าของกิจการอาจเลือกดำเนินธุรกิจ
ในรูปแบบกิจการเจ้าของคนเดียวหรือจะดำเนินธุรกิจในรูปแบบบริษัทคนเดียวก็ได้
ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจซึ่งนำหน้าระหว่างข้อดีและข้อเสียของการดำเนินธุรกิจในแต่
ละรูปแบบตามที่ได้กล่าวมา